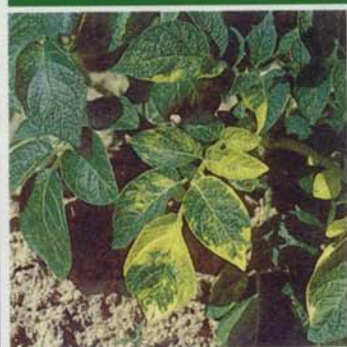

Ochrona roślin rolniczych w uprawie integrowanej

Choroby • Szkodniki • Organizmy pożyteczne

Wskazówki dotyczące korzystania z tej książki	7
---	---

Wiadomości ogólne

Ochrona roślin wczoraj, dziś i jutro	9
Integrowana ochrona roślin i integrowana produkcja	16
Metody kontrolne i pomoc w podejmowaniu decyzji	23

Choroby i szkodniki

Zboża	31
Kukurydza	85
Ziemniak	115
Burak cukrowy	149
Rzepak	181
Groch	207
Bobik	227
Tytoń	243
Szkodniki różnych roślin	259

Organizmy pożyteczne

Przegląd, podział, biotopy, środki ochrony roślin	273
Drapieżce	281
Pasożyty szkodników	299
Patogeny szkodników, ptaki, inne organizmy pożyteczne	311

Dodatek

Źródła ilustracji	320
Słowniczek terminów	322
Skorowidz rzeczowy	325

W praktyce istnieją zasadniczo dwie możliwości korzystania z tej książki, i to zarówno dla instruktora, jak i dla rolnika. Ułatwia ona planowanie zabiegów zapobiegawczych i przeprowadzenie kontroli we właściwym terminie. W razie zaś wystąpienia objawów szkód pomaga w określeniu czynnika szkodliwego i w ocenie stopnia porażenia roślin oraz w wyborze odpowiedniej metody ich ochrony.

Na lekcjach powinna ona służyć do poznania czynników szkodliwych i organizmów pożytecznych, jak i współzależności ekologicznych między nimi. Z pewnością celem nauczania nie jest szczegółowe omawianie każdego czynnika szkodliwego i każdego organizmu pożytecznego. O wiele ważniejsza jest pewna biegłość w posługiwaniu się tą książką. Do wyboru konkretnego środka ochrony roślin służą przeznaczone do tego publikacje, które opracowuje się okresowo, zgodnie z bieżącym stanem wiedzy.

Przy korzystaniu z tej książki godne polecenia jest ćwiczenie dwóch różnych sposobów posługiwania się nią:

— **Od poszczególnego czynnika szkodliwego do szczegółowej ochrony roślin**

Znalezione objawy uszkodzeń określa się przy użyciu środkowej części tej książki („Choroby i szkodniki”, uporządkowane według czasu ich ukazywania się). Tekst dotyczący danego czynnika szkodliwego daje ważną informację o jego biologii i zwalczaniu. Wspomina się tu też o naturalnych wrogach szkodników. Dokładniejsze dane na ich temat znajdują się w części o organizmach pożytecznych. Metody kontrolne i ogólne wskazówki dotyczące integrowanej ochrony roślin są omówione na początku książki („Wiadomości ogólne”). Miejsce i termin wy-

stąpienia, pośrednie i bezpośrednie metody zwalczania, związek z innymi czynnikami szkodliwymi i szersze powiązania ekologiczne są omówione we wstępnym podrozdziale dla każdej rośliny uprawnej.

— **Od wiadomości ogólnych do szczegółowych**

Z pierwszej części książki („Wiadomości ogólne”) należy przyswoić sobie przede wszystkim podstawowe zasady integrowanej ochrony roślin i metody kontroli. W środkowej części książki („Choroby i szkodniki”) znajdują się one we wstępie do danej rośliny uprawnej. Podany jest tam przegląd występujących czynników szkodliwych i możliwości ich zwalczania. Tę pierwszą informację uzupełnia dokładniejszy opis dwóch lub trzech czynników szkodliwych (co najmniej jeden czynnik szkodliwy dla każdej rośliny uprawnej jest szczegółowo opisany). W ostatniej części książki („Organizmy pożyteczne”) we wstępnym podrozdziale są uwypuklone możliwości wspomagania organizmów pożytecznych i w końcu dokładnie opracowane trzy lub cztery organizmy pożyteczne (np. biedronki, złotookowate, bzygowate i biegaczowate).

Dla powtórzenia, ponownego przejrzenia i zapamiętania ważnych wiadomości nadają się: podrozdział „Czynniki szkodliwe danej rośliny uprawnej” i „Kalendarz ochrony roślin w uprawie integrowanej”. Kalendarz zawiera wyłącznie ogólne wskazówki (np. „Zmianowanie” jako zabieg zwalczania). Dokładne dane znajdują się w opisach poszczególnych czynników szkodliwych (np. zmianowanie z 2–3-letnią przerwą w uprawie podatnych gatunków zbóż). Ten kalendarzowy przegląd powinien także wykazać współzależności między różnymi czynnikami szkodliwymi a zabiegami uprawowymi i ochrony roślin.

Kukurydza i jej współzależności

Lewa strona rośliny:
stan, do jakiego
dążymy

Prawa strona rośliny:
uszkodzenia

Na prawo:
zimujące patogeny
i szkodniki

1 kwiatostan męski — wiecha (pręciki i ziarna pyłku) 2 mszyca nieszkodliwa dla kukurydzy, ważna jako pożywienie dla organizmów pożytecznych (p. s. 113) 3 niedobór magnezu 4 omacnica prosowianka: otwór, z którego wypadają trociny oraz gąsienica (do 3,5 cm - długości) 5 zajadkowate (4 mm) wysysające gąsienicę omacnicy 6 kwiatostan żeński — kolba (słupki, znamiona) 7 objawy żerowania gąsienic omacnicy 8 ramka z kartonu z kruszynkiem (<i>Trichogramma</i>) 9 złożone jaj omacnicy prosowianki spasożytowane przez <i>Trichogramma</i> 10 kruszynek (<i>Trichogramma</i> — 0,4 mm) na jajach omacnicy (0,5 mm) 11 omacnica prosowianka (rozpiętość skrzydeł 3 cm) 12 głownia kukurydzy na liściu 13 uszkodzenia przez ploniarkę zbożówkę 14 głownia kukurydzy na kolbie	15 dżdżownica, jej korytarz oraz odchody na powierzchni gleby 16 biegacz (drapieżca) 17 struktura gruzełkowata i dostatek próchnicy (ciemne zabarwienie) 18 rzędy koniczyny wsianej w kukurydzę 19 sprężyk i jego larwa — drutowiec 20 komosa biała 21 ploniarka zbożówka (3 mm), jej jajo (0,7 mm) i larwa (4 mm) na żywicielu zimowym (trawy, oziminy) 22 poczwarka omacnicy prosowianki 23 zgnilizna łodyg i kolb kukurydzy (<i>Fusarium</i> i inne grzyby); te same patogeny wywołują porażenie siewek 24 gleba zbita, z małą zawartością próchnicy (podeszwa płuzna, erozja) 25 drapieżny roztoczek (1 mm) złowił skoczogonka (2 mm) 26 mikoryza (współżycie korzeni roślin wyższych z grzybami) 27 drapieżca (4 mm) — pożeracz skoczogonków 28 nicienie

Ta ilustracja zaprasza do dalszych odkryć. Można tu znaleźć i inne związki oraz współzależności

Szkody

Objawy: Podczas krzewienia na blaszkach liściowych brunatne plamy, które z trudem można odróżnić od objawów łamliwości źdźbła. Później od podstawy źdźbła do drugiego kolanka wydłużone, początkowo ostro zakończone, następnie nieregularne plamy z jasnym środkiem i ostrym, ciemno-brązowym odgraniczeniem od zdrowej tkanki. W środku plam jasne, później brązowe, skleroty, które dają się łatwo zeszkrobać. Przy porażeniu kielków niewyrównane wschody i żółknięcie roślin wkrótce po wzejściu.

Szkodliwość: Choroba pszenicy, jęczmienia i żyta rozprzestrzeniona na całym świecie. Dotychczas szkody przeważnie niewielkie. Murszenie źdźbła wywołane tylko przez ten patogen rzadko prowadzi do złamania. Szkodliwość tej choroby ostatnio wzrasta.

Biologia

Rośliny żywicielskie: Wszystkie gatunki zbóż i trawy. Oprócz nich (patrz *R. solani*): ziemniak, groch, fasola, burak cukrowy itd.

Cykl rozwojowy: Oba patogeny mogą żyć saprofitycznie w strefie korzeniowej wielu gatunków roślin. Tworzą tam skleroty, które przez całe lata są zdolne do wydania strzępek. Strzępki wnikają do rośliny, rozprzestrzeniają się w komórkach i w przestrzeniach międzykomórkowych i wywołują opisane objawy.

Ekologia: Choroba silniej występuje podczas wysokiej letniej temperatury i na kwaśnych, lekkich glebach. Szczególnie porażane są rośliny źle zaopatrzone w wodę. Przy chemicznym zwalczaniu łamliwości źdźbła lub niewystąpieniu tej choroby objawy rizoktoniozy mogą być silniejsze.

Zwalczanie

Pośrednie: Na glebach strukturalnych porażenie jest wyraźniej mniejsze. Ostrożnie stosować fungicydy przeciwko łamliwości źdźbeł!

Bezpośrednie: Niemożliwe.

Plamy na źdźbłach z brązowymi sklerotami

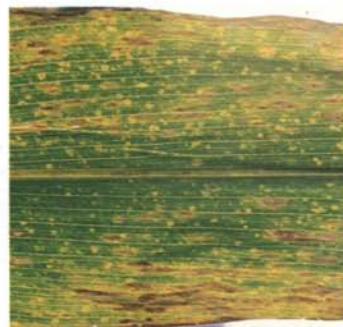
Porażenie podstawy źdźbła do wysokości 30 cm; korzenie najczęściej są zdrowe

Plamistość (*Phyllosticta maydis*)

Przede wszystkim na dolnych liściach plamy wielkości 2—15 mm, owalne do prostokątnych, kremowe, z przeświecającą żółtą obwódką, która od wewnątrz jest ciemno-czerwono-brunatna do fioletowej. Wewnątrz plamy widoczne są pikiidnia jako małe czarne punkty. Ta choroba grzybowa na terenach uprawy kukurydzy występuje nieco intensywniej podczas umiarkowanie ciepłej i mokrej pogody. Może być niebezpieczna tylko przy wczesnym porażeniu ogólnie podatnych linii wsobnych. Na nich mogą powstać wydłużone plamy równoległe do nerwów liści. Grzyb zimuje w resztkach liści, można go zwalczać przez staranne ich przyoranie.

Plamy *Phyllosticta*

Plamy *Kabatiella* pod światło (infekcja mieszana z *H. carbonum*)

Antraknoza (*Kabatiella zea*)

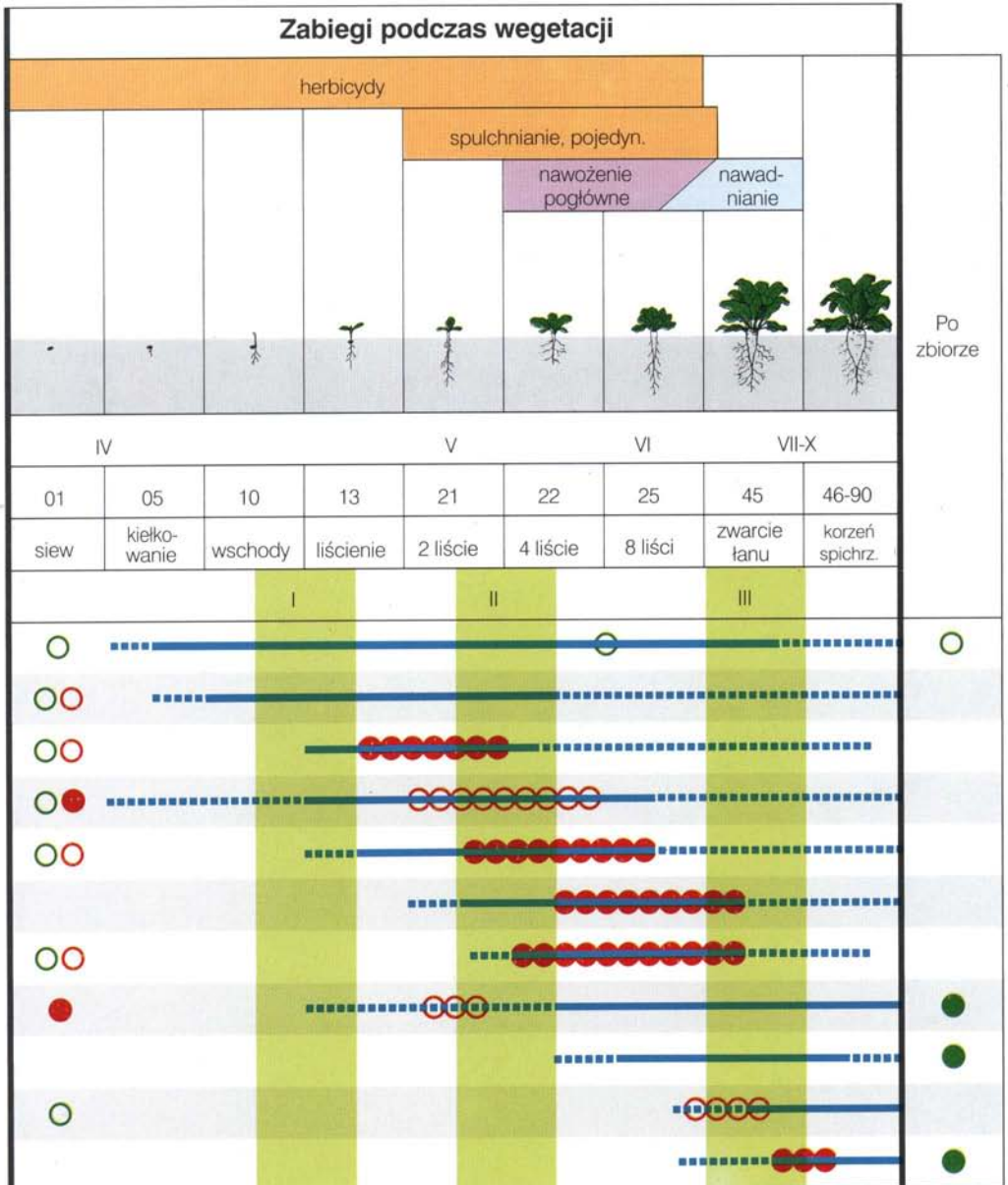
Licniejsze na górnych liściach, często uporządkowane grupami, małe (1—4 mm) oleiste plamy z jasnobrunatnym pierścieniem i zewnętrzną przeświecającą obwódką (pod światło wydają się większe). Później kremowo zabarwiony środek wysycha i jasnobrunatny pierścień staje się czerwono-brunatny. Choroba silniej występuje podczas pogody umiarkowanie ciepłej i przy zwiększonej wilgotności powietrza. Przypuszczalnie często nie docenia się tej choroby, ponieważ plamy szybko pokrywają się saprofitycznymi grzybami i np. objawy wywoływane przez *Helminthosporium carbonum* stają się nie do poznania. Staranne przyoranie resztek poźniwnych zmniejsza niebezpieczeństwo wczesnej infekcji.

Sclerophthora macrospora

Zależnie od terminu zakażenia powstające organy rośliny zniekształcają się i zagęszczają. Najpierw mają plamy w paski bladezielone z nalotem pleśni, później obumierają. Liść flagowy przeważnie się zazielenia, na wiechach tworzą się małe kwiatki, toteż choroba nosi nazwę „crazy top” („zwariowany wierzchołek”). Mączniak rzekomy przenoszony jest przez glebę, zakaża (także zboża i trawy) przez korzenie i dociera do wierzchołka wzrostu. Choroba występuje rzadko i tylko na pojedynczych roślinach, tam gdzie stojąca woda umożliwiła zakażenie zoosporami rośliny w fazie od czwartego do piątego liścia.

Zniekształcone rośliny kukurydzy

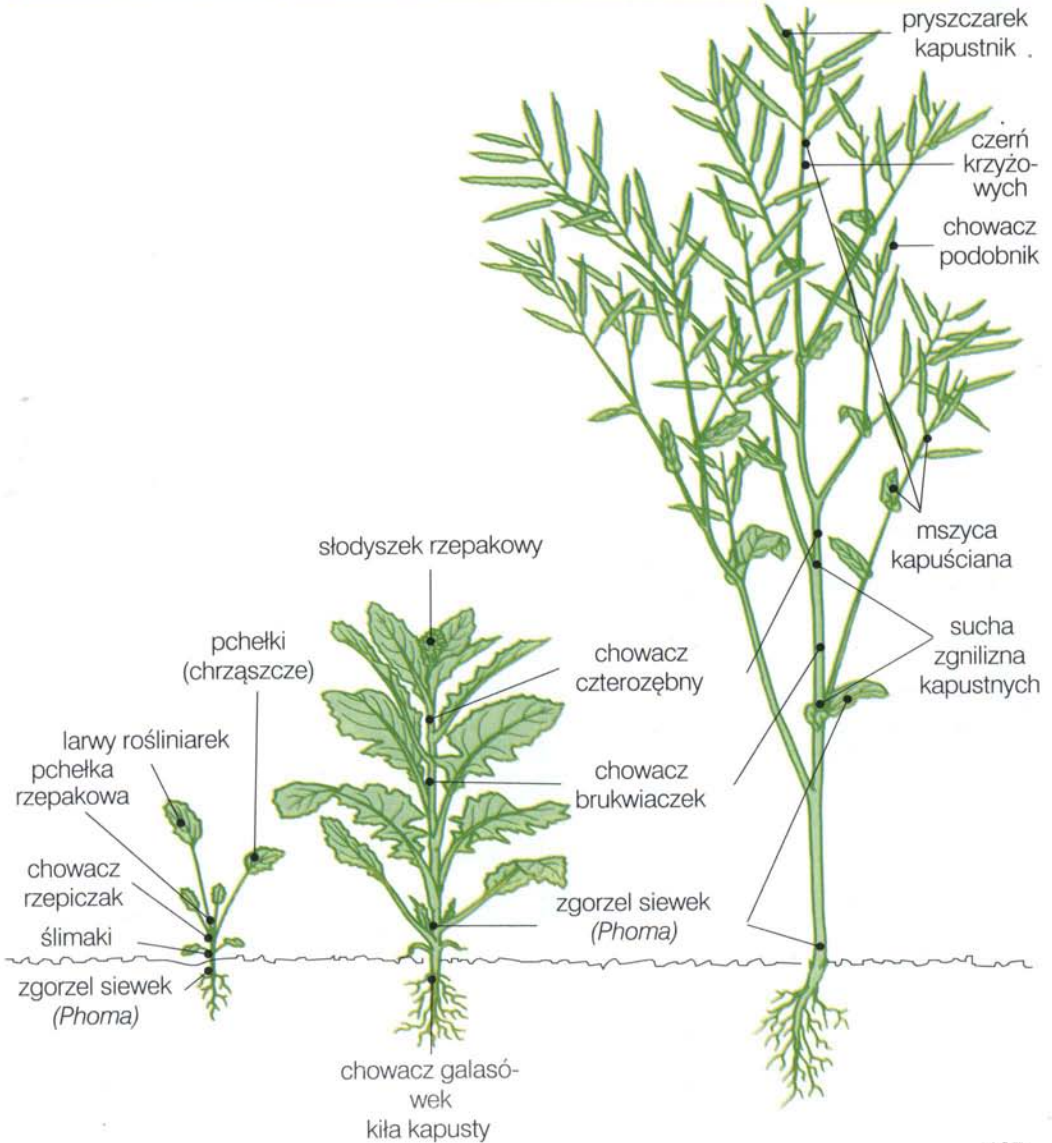

Czynniki szkodliwe na rzepaku

porażenie
rośliny młodej

porażenie rośliny rosnącej

porażenie
rośliny starszej

Niszczyczk zjadliwy (*Ditylenchus dipsaci*)

Młode rośliny tytoniu mają zahamowany wzrost. Charakterystyczny jest spiralny rozwój liści. Porażona tkanka kory murszeje, dolne liście żółkną, a wyrosnięte rośliny przelamują się przy silnym wietrze. Szkody można ograniczyć przez wielocząłkowe zmianowanie i zwalczanie chwastów. Szczególne niebezpieczeństwo przedstawiają pola buraków cukrowych i pastewnych zarażone niszczyczką zjadliwym. Porównaj „Burak cukrowy”.

Niszczyczk zjadliwy wywołuje spiralny rozwój liści

Pędraki (larwy chrabąszcza majowego — *Melolontha melolontha*)

Obgryzają korzenie, wskutek czego młode rośliny więdną i zamierają. Szczególnie niebezpieczne są — wkrótce po posadzeniu tytoniu — larwy dwu- lub trzyletnie. (Przy sadzeniu można dodać insektycyd do wody do podlewania). Porównaj „Szkodniki różnych roślin”.

Uszkodzenie korzeni przez pędraki

Drutowce (larwy osiewnika — *Agriotes* spp.)

Żerowanie na korzeniach, dziury lub zniszczenie podziemnych części roślin. Szkody rzadko prowadzą do śmierci roślin, lecz następuje ich żółknięcie i zahamowanie rozwoju. Zwalczanie jak pędraków. Porównaj „Szkodniki różnych roślin”.

Niepokojojna rolnica zwiija się

Rolnice (gąsienice sówkowatych)

Larwy komarnic (*Tipula* spp.)

Oba szkodniki żerują na łodygach przy powierzchni gleby. Rolnice żerują także na liściach, powodując więdnienie, a nawet obumieranie młodych roślin. Nie zawsze od razu można znaleźć szkodnika, ponieważ szkody są wywoływane późnym wieczorem lub w nocy. Zwalczanie: stosowanie insektycydu wieczorem. Porównaj „Szkodniki różnych roślin”.

Uszkodzenia przez ślimaki

Ślimaki (*Deroceras* sp. i inne)

W rozsadniku i na polu młode rośliny są nadgryzione. Uprawa suchej gleby i zwalczanie chwastów przeciwdziałają rozmnożeniu się ślimaków. Wieczorem stosowanie środków przeciw ślimakom. Porównaj „Szkodniki różnych roślin”.

A

Acyrtosiphon pisum 222
Agonum 78, 108, 284
Agonum dorsale 284
Agriotes 112, 178, 257
Agriotes obscurus 265
Agriotes lineatus 265
Agrobacterium tumefaciens 170
 agroekosystem 10, 11
Agrotis exclamationis 262
Agrotis ipsilon 262
Agrotis segetum 262
Aleochora 287
Allobophora 318
Alternaria 121, 161, 167, 185
Alternaria brassicae 197
Alternaria brassicicola 197
Alternaria solani 136, 143
Anthororidae 292
 antraknoza 121, 140
 antraknoza kukurydzy 105
Aphanomyces 164
Aphanomyces euteiches 217
Aphelinidae 300
Aphidiidae 300
Aphidius 301
Aphidius ervi 300, 301
Aphidius matricariae 301
Aphis fabae 175, 240
 apotecjum 322
Araneidae 294
Arion hortensis 266
Arvicola terrestris 267
Ascochyta 69, 217
Ascochyta fabae 237
Ascochyta pinodella 216
Ascochyta pinodes 216
Ascochyta pisi 216
Asilidae 296
 askochytoza 69, 214, 216
 askochytoza bobu 234, 237

Athalia rosae 201
Atomaria linearis 174
Autographa gamma 269

B

Bacillus popilliae 316
Bacillus thuringiensis 146, 316
 bakterie patogeniczne owadów 316
 bakteryjna plamistość liści buraka 167
 Barley yellow dwarf virus, BYDV 58
 baryłkarz bielinek 302
 Bean leaf roll virus, BLRV 219, 237
Beauveria 263, 314
Beauveria bassiana 314, 315
Beauveria brongniartii 314, 315
 Beet necrotic yellow vein virus, BNYVV 168
Bembidion 78, 108, 284
Bembidion ustulatum 284
 berberys 64
 biedronka 2-kropka 282, 283
 biedronka 7-kropka 282, 283
 biedronka 14-kropka 282, 283
 biedronka 22-kropka 282, 283
 biedronki 222
 biedronkowate 282
 biegacz skórzasty 284, 285
 biegaczowate 284, 285
 biocenoza 322
 biotop 275—277, 322
Blitophaga opaca 179
Blitophaga undata 179
 błonkówki pasożyty miniarek 306

błonkówki pasożyty motyli 302, 303
 błonkówki pasożyty mszyc 300, 301
 błonkówki pasożyty pryszczarkowatych 304, 305
 błonkówki pasożyty ryjkowców i pchełek ziemnych 306
 błonkówki pasożyty słodyszka rzepakowego 306
 błyszczka jarzynówka 262, 269
 bobik 227—241
Botrytis cinerea 140, 197, 219
Botrytis fabae 236
Braconidae 302, 303
Brevicoryne brassicae 205
Bruchus pisorum 225
Bruchus rufimanus 241
 brunatna bakterioza liści tytoniu 250, 256
 brunatna plamistość liści 165
 brunatnienie liści buraka 155, 167
 brzegi dróg 20, 276, 277, 279
 brzegi pól 20, 279
 bulwy powietrzne 121, 130
 burak cukrowy 149—179
Buteo buteo 317
 bzyg brzęk 272
 bzyg prążkowany 276
 bzygowate 288, 289

C

Cantharidae 286
Cantharis fusca 286
Carabidae 284
Carabus auratus 284
Cassida nebulosa 179
Cecidomyiidae 296

- Cercospora beticola* 166
Ceutorhynchus assimilis 204
Ceutorhynchus napi 202
Ceutorhynchus pallidactylus 205
Ceutorhynchus picitarsis 201
Ceutorhynchus pleurostigma 205
Ceutorhynchus quadridens 205
 cęgosz 298
Chaetocnema concinna 172
Chaetocnema tibialis 172
Chilopoda 298
Chlorops pumilionis 80
 chloroza 322
 chłód, wpływ na tytoń 252
 choroby podsuszkowe 55
 chowacz brukwiaczek 187, 202
 chowacz czterozębny 187, 205
 chowacz galasówek 187, 205
 chowacz podobnik 187, 204
 chowacz rzepiczak 187, 201
Chrysopa carnea 290, 291
Chrysopa perla 290, 291
Chrysopidae 290
 chwasty 21, 277, 280
 chwościk buraka 166
 ciało obce 9
Cicindela 284
Cladosporium 167
Claviceps purpurea 73
Coccinellidae 282
Collembola 178, 319
Colletotrichum atramentarium 140
Conidiobolus coronatus 313
Conidiobolus obscurus 313
Contarinia pisi 223
Contarinia tritici 83
- C**
Corvus 109
 Cucumber mosaic virus, CMV 255
Cydia nigricana 225
Cylindrosporium concentricum 198
 czarna nóżka 121, 132
 czarna zgnilizna korzeni tytoniu 256
 czekoladowa plamistość liści 234, 236
 czeremcha 278
 czerń krzyżowych 187, 197
 czopowatość bulw 144
 czynniki szkodliwe, metody zwalczania 21
 czynniki szkodliwe na bobiku 234
 czynniki szkodliwe na buraku cukrowym 155
 czynniki szkodliwe na grochu 214
 czynniki szkodliwe na jęczmieniu 39
 czynniki szkodliwe na kukurydzy 91
 czynniki szkodliwe na pszenicy 38
 czynniki szkodliwe na rzepaku 187
 czynniki szkodliwe na tytoniu 250
 czynniki szkodliwe na ziemniaku 121
- D**
Dasineura brassicae 204
Dendrobaena 318
Dermaptera 298
Deroceras 257
Deroceras agreste 79
- Deroceras reticulatum* 79, 266
Dexia rustica 309
Didymella pinodes 216
Ditylenchus dipsaci 77, 113, 176, 241, 257
Dolichopodidae 296
Drechslera avenae 69
Drechslera graminea 59
Drechslera sorokiniana 55
Drechslera teres 60
 drobnica burakowa 153, 154, 155, 174
 drutowce 38, 39, 79, 112, 154, 155, 178, 250, 257, 265
 „drycorn” 121, 130, 131
 dynamika populacji 322
 dzięcioł 317
 dziubałkowate 292, 293
 dżdżownice 318
- E**
Eisenia 318
 ekologia 322
 ekologicznie uzupełniające powierzchnie 275, 277, 278
 ekosystem 322
 ekosystem naturalny 10
 ektomikoryza 319
Empididae 296
Encyrtidae 302
 endomikoryza 319
Entomophthora 222
Entomophthorales 312
 epifitoza 322
Episyrphus balteatus 276, 288
 erozja gleby 17
Erwinia 170
Erwinia carotovora var. *atroseptica* 132

Erwinia carotovora var. *carotovora* 133
Erynia athaliae 312
Erynia neoaphidis 312
Erysiphe betae 170
Erysiphe graminis 56
Erysiphe pisi 218
Erysiphe polygoni 198, 218
Exuoa tritici 262

F

Falco tinnunculus 317
 farbownik lekarski 65
 feromony 21, 322
Formicoidea 298
 fungicyd 322
Fusarium 15, 57, 100, 101, 140, 143, 164, 170
Fusarium avenaceum 55, 68
Fusarium culmorum 55, 68, 100
Fusarium graminearum 55, 68, 100
Fusarium moniliforme 100
Fusarium nivale 50, 55, 68
Fusarium oxysporum 140, 217
Fusarium solani f. sp. *pisi* 217
Fusarium solani var. *Coeruleum* 143
 fuzariozy kłosów i najwyższych liści 68
 fuzariozy korzeni 170

G

Gaeumannomyces graminis 54
 gawron 109
 gąsienice sówkowatych 112, 179, 257, 269
 gąsieniczniki 222
Gerlachia nivalis 50, 55, 68

Gibberella fujikuroi 100
Gibberella zeae 100
Globodera pallida 147
Globodera rostochiensis 147
 głównia kukurydzy 103
 głównia pyłkowa jęczmienia 72
 głównia pyłkowa owsa 73
 głównia pyłkowa pszenicy 72
 głównia zwarta jęczmienia 73
 głównie 39
 glóg 278
 gnataz rzepakowiec 201
 grad w tytoniu 252
 groch 207—225
 grzybnia 322
 grzyby mikoryzowe 319
 grzyby niedoskonałe, patogeny szkodników 314, 315
 grzyby niższe, patogeny szkodników 312, 313
 guniak czerwczyk 263

H

Haplodiplosis equestris 83
Haplothrips aculeatus 83
 helmintosporioza 55, 104
Helminthosporium 100
Helminthosporium avenae 69
Helminthosporium carbonum 104, 105
Helminthosporium gramineum 59
Helminthosporium maydis 104
Helminthosporium sativum 55
Helminthosporium solani 144
Helminthosporium teres 60

Helminthosporium turcicum 104
 herbicyd 322
 herbicydy, szkody w buraku cukrowym 154, 160
 herbicydy, szkody w kukurydzy 96
 herbicydy, szkody w rzepaku 192
 herbicydy, szkody w tytoniu 252
 herbicydy, szkody w zbożach 46, 57
 herbicydy, szkody w ziemniakach 126
Heterodera avenae 76, 113
Heterodera rostochiensis 147
Heterodera schachtii 147, 177
Heterorhabditis 307

I

Ichneumonidae 302
 imago 322
 infekcja 322
 infekcja mieszana 322
 inkubacja 322
 insektycyd 322
Isostasius punctiger 305

J

jarzab mączny 278
 jarzębina 278
 jaskółka 317
 jaszczurka 274
 jeź 274

K

Kabatiella zeae 105
Kakothrips robustus 224, 241
 karczownik ziemnowodny 267

- kila kapusty 187, 196
klejstotecium 322
kolonia 322
kontrola działania 24
kontrola polowe 23, 24
kontrola polowe bobiku 230, 232
kontrola polowe buraka cukrowego 154
kontrola polowe grochu 211
kontrola polowe kukurydzy 90
kontrola polowe rzepaku 185, 186
kontrola polowe tytoniu 247
kontrola polowe zbóż 36, 37
kontrola polowe ziemniaka 119, 120
korzeniaki 77, 113
kret 269, 274
kruszyna pospolita 65, 278
kruszynki 302, 303
kukurydza 14, 15, 88—113
kusak cezarek 287
kusakowate 287
kwitnienie nadmierne ziemniaka 121, 130
- L**
larwy bzygowatych 222
larwy chrabąszcza majowego 257, 263
larwy komarnic 109, 154, 155, 179, 250, 257, 264
larwy osiewnika 112, 257, 263
larwy sprężykowatych 265
larwy złotooków 222
Laspeyresia nigricana 225
Leptinotarsa decemlineata 146
Leptosphaeria maculans 194
Leptosphaeria nodorum 66
Limothrips cerealium 83
liściozwoj grochu 219
liściozwoj na bobiku 234, 236
liściozwoj ziemniaka 121, 137
Lucerne mosaic virus, LMV 255
Lumbricidae 318
Lumbricus terrestris 318
Lycosidae 294, 295
- Ł**
łamliwość źdźbła zbóż 26, 38, 39, 52
- M**
mahonia 64
malinowa liściowatość ziemniaka 138
Mamestra brassicae 269
Mamestra oleracea 269
mączniak prawdziwy 38, 56, 57
mączniak prawdziwy buraka 155, 170
mączniak prawdziwy grochu 214, 218
mączniak prawdziwy rzepaku 198
mączniak rzekomy grochu 214, 218
mączniak rzekomy rzepaku 197
mączniak rzekomy tytoniu 250, 254
mątwik burakowy 155, 177
mątwik zbożowy 76, 113
mątwik ziemniaczany 147
Meligethes aeneus 203
Melolontha melolontha 109, 257, 263
Mermithidae 307
Metarhizium 314
Metarhizium anisopliae 314, 315
Metopolophium dirhodum 82
Microtus arvalis 268
międzyplony 18
mikoryza 15, 277, 319, 322
mikroorganizmy 322
miotlastość ziemniaka 138
Miridae 292
mokra zgnilizna bulw 132, 134
Monographella nivalis 50
mozaika aukuba 138, 139
mozaika lucerny 255
mozaika ogórka 255
mozaika pstra grochu 219
mozaika tytoniu 255
mozaiki ziemniaka 121, 138, 139
mozaikowatość pędów ziemniaka 144
mrówki 298
mróz i śnieg w rzepaku 192
mszyca brzoskwińowoziemniaczana 137, 139, 154, 169, 178
mszyca czeremchowo-zbożowa 82
mszyca grochowa 214, 222
mszyca kapuściana 187, 205
mszyca różano-trawowa 82
mszyca trzmielinowo-burakowa 175, 234, 240, 283
mszyca zbożowa 82
mszyce 38, 113, 155
muchówki drapieżne 296
muskardyna biała 314
muskardyna zielona 314
Mycosphaerella pinodes 216
myszołów zwyczajny 317
Myzus persicae 178

N

Nabidae 292
 nadpasożyt 322
 nadpasożytnictwo 301
 nawadnianie 20
 nawozy, szkody w kukurydzy 96
 nawozy, szkody w zbożach 47
 nawozy, szkody w ziemniakach 126
 nawożenie 9, 20
 nekroza 322
 nematocyd 322
Neoplectana 307
 nicienie pasożytnicze 307
Nicodrilus 318
 niedobór boru u buraka cukrowego 161
 niedobór boru u rzepaku 185, 192
 niedobór boru u tytoniu 252
 niedobór fosforu u kukurydzy 97
 niedobór magnezu u buraka cukrowego 161
 niedobór magnezu u kukurydzy 15, 97
 niedobór magnezu u tytoniu 252
 niedobór magnezu u zbóż 48
 niedobór magnezu u ziemniaka 127
 niedobór manganu u buraka cukrowego 161
 niedobór manganu u zbóż 48
 niedobór manganu u ziemniaka 127
 niedobór potasu u tytoniu 252

niedobór potasu u ziemniaka 126
 nietoperz 274
 niezmiarka paskowana 38, 39, 80
Nigrospora 100
 nimfa 322
 niszczyk zjadliwy 77, 113, 153, 154, 155, 161, 176, 241, 257
Noctuidae 269
 norcik zwyczajny 268

O

obieg substancji w różnych ekosystemach 10, 11
 objaw 322
 ochrona roślin integrowana 16
 odporność 322
 ognik 322
 okres inkubacji 322
 omacnica prosowianka 110, 111, 302, 303
 omarliniec 155
 omarliniec czarny 179
 omarliniec włochaty 179
 omomitek szary 286
 omomiłkowate 286
Ophiobolus graminis 54
 oprzędzik pręgowany 214, 224, 234, 240
 organizmy glebowe 14, 278, 297, 317, 318, 319
Oscinella frit 78, 108
 ospowatość ziemniaka 121, 130, 131
Ostrinia nubilalis 110
 otocznia 322
Oulema lichenis 81
Oulema melanopa 81
Oxalis corniculata 102

Oxalis europaea 102
Oxalis stricta 102

P

pachówka strąkóweczka 214, 225
 paciornica grochowieńka 214, 223
 paciornica pszenicznka 83
 padalec 274
 pająki 294, 295
 pająki budujące sieć 294, 295
 pająki polujące 294, 295
 pałeczka traw 39, 50, 51
 parch prószysty ziemniaka 121, 139, 142
 parch srebrzysty 121, 144
 parch zwykły ziemniaka 121, 141
 parcznik 298
 partenogeneza 322
 pasiastość liści jęczmienia 39, 59
 pasiastość liści owsa 69
 pasożyty 323
 pasożyty szkodników 323
 patogen 323
 patogeny szkodników 311—316
 pchełka burakowa 154, 155, 172
 pchełka rzepakowa 187, 200
 pchełka smużkowana 201
 pchełki 154, 187, 201
 Pea enation mosaic virus, PEMV 219
Pegomyia betae 173
Pentatomidae 292
Peronospora parasitica 197
Peronospora pisi 218
Peronospora tabacina 254
 pędraki 109, 250, 257, 263

- Phoma* 143, 185
Phoma betae 164, 167, 170
Phoma foveata 143
Phoma lingam 194
Phoma medicaginis var. *pino-*
della 216
Phorbia coarctata 79
Phyllosticta maydis 105
Phyllotreta 201
Phytophthora 170
Phytophthora infestans 121,
 134
Phytoseiidae 297
Phytoseiulus 297
Phytoseiulus persimilis 297
 pielęgnowanie otoczenia
 pól 20, 278
 pierwotniaki 316
 piętnówka brukiewka 269
 piętnówka kapustnica 269
 piknidium 323
Pirene 304
Pirene graminea 304
Pirene penetrans 304
 plamistość bulw 126, 144
 plamistość kukurydzy 105
 plamistość liści buraka 154,
 155, 167
 plamistość siatkowa jęcz-
 mienia 39, 60
Plasmodiophora brassicae
 196
Platyaster 304
Platyasteridae 304, 305
 pleśń śniegowa 38, 39, 50
 pliszka 279, 317
 ploniarka zbożówka 38, 78,
 108
 pluskwiaki drapieżne 292,
 293
 podsuszka 54
 podwórze 279
 pogońcowate 295
 pokrzewka 317
 pomrów plamisty 266
 populacja 323
 Potato aucuba virus, PAV 138
 Potato leaf roll virus, PLRV
 137
 Potato mop top virus, PMTV
 138
 Potato virus A, PVA 138
 Potato virus M, PVM 138
 Potato virus S, PVS 138
 Potato virus X, PVX 138
 Potato virus Y, PVY 138, 255
Praon 300, 301
Pratylenchus 77, 113
Pratylenchus crenatus 77
Pratylenchus neglectus 77
 procent spasożytowania 323
 produkcja integrowana 16
Prosactogaster 304, 305
 próg opłacalności zwalczania
 22, 323
 próg zagrożenia ekonomicz-
 nego 22, 323
 pryszczarek kapustnik 187,
 204
 pryszczarek pszenicznik 83
 pryszczarek zbożowiec 83
 pryszczarki drapieżne 296
 przetchlinki 323
 przedziorek chmielowiec
 297
 przygotowanie gleby do sie-
 wu 19
 przyłżeńce 298
 przymrozek 154, 160, 252
Pseudocercospora cap-
sellae 198
Pseudocercospora herpo-
trichoides 26, 52
Pseudomonas syringae var.
aptata 167
Pseudomonas tabaci 256
Psylliodes chrysocephala 200
 ptaki drapieżne 317
 ptaki owadożerne 317
Pteromalidae 302, 304
Pteromalus puparum 302
Puccinia coronata 65
Puccinia dispersa 65
Puccinia glumarum 62
Puccinia graminis 64
Puccinia hordei 65
Puccinia recondita f. sp. *se-*
cale 65
Puccinia recondita f. sp. *triti-*
ci 63
Puccinia sorghi 102
Puccinia striiformis 62
Puccinia triticina 63
 pułapka 21
 pustułka 279, 317
Pyrenopeziza brassicae 198
Pythium 100, 101, 164, 217

R

- rak ziemniaka 121, 144
Ramularia beticola 165
 rattle virus 121, 144
 rączycza 308
 rączycowate 308, 309
 rdza 155
 rdza bobiku 234, 238
 rdza brunatna pszenicy 38,
 63
 rdza brunatna żyta 65
 rdza buraka 155, 170
 rdza karłowa jęczmienia 39,
 65
 rdza koronowa owsa 65
 rdza kukurydzy 102
 rdza żdźbłowa zbóż 64
 rdza żółta zbóż 38, 62

regulacja obca ekosystemu 12
Rhabditidae 307
Rhizoctonia 170, 217
Rhizoctonia cerealis 53
Rhizoctonia solani 53, 130, 164
Rhopalosiphum padi 82
Rhoptromeris eucoila 306
Rhynchosporium secalis 61
 rizoktonioza 53
 rizoktonioza ziemniaka 130, 131
 rizomania 168
 rolnica czopówka 262
 rolnica goźdzówka 262
 rolnica pszenicówka 262
 rolnica zbożówka 262
 rolnice 112, 155, 179, 257, 262
 rolnictwo integrowane 16
 ropucha 274
 roztocze 274
 roztocze drapieżne 297
 roztocze pasożytnicze 297
 róże 278
 rutewka 63
 ryjówka 274
 rynchosporioza zbóż 39, 61
 rzepak 181—205

S

sady wysokopienne 279
Salticidae 294, 295
 samoregulacja ekosystemu 12
 saprofity 323
Scaeva pyrastris 272, 288, 289
Scaeva ribesii 288
Scatophagidae 296
Sclerophthora macrospora 105

Sclerotinia sclerotiorum 140, 195, 256
Scolothrips 298
Scymnus 282
Septoria 57
Septoria nodorum 28, 66, 68
Septoria tritici 69
 septorioza 28, 38
 septorioza liści 69
 septorioza siewek, liści i kłósów (plew) zbóż 66, 67
 siew 19
 sikory 317
Sitobion avenae 82
Sitodiplosis mosellana 83
Sitona lineatus 224, 240
 skakunowate 294
 sklerota 323
 skoczogonki 178, 319
 skórka 323
 skracanie żdźbeł 20
 skraj lasu 278
 skrzypionka błękitek 81
 skrzypionka zbożowa 81
 słodyszek rzepakowy 187, 203
 smugowatość ziemniaka 138
 sowy 317
Spondylocladium atrovirens 144
Spongospora subterranea 142
 sporysz 73
 stanowisko 17
Staphylinidae 287
Stethorus 282
 stonka ziemniaczana 121, 146
 strąkowiec bobowy 234, 241
 strąkowiec grochowy 225
Streptomyces scabies 141

struktura gleby, wpływ na buraka cukrowego 160
 strumienie 279
 strzępka grzyba 323
 sucha plamistość liści ziemniaka 121, 136
 sucha zgnilizna bulw 121, 140, 143
 sucha zgnilizna kapustnych 187, 194
 sucha zgnilizna korzeni buraka 161
 symbioza 323
Synchytrium endobioticum 144
Syrphidae 288
 szakłak pospolity 65, 278
 szara pleśń 140, 197, 214, 219
 szczawik 102
 szkodniki bobiku 239—241
 szkodniki buraka cukrowego 171—179
 szkodniki grochu 222—225
 szkodniki kukurydzy 108—113
 szkodniki rzepaku 199—205
 szkodniki tytoniu 257
 szkodniki zbóż 75—83
 szkodniki ziemniaka 146—147

Ś

ślimaki 79, 112, 178, 257, 266
 ślinik ogrodowy 266
 śmietka ćwiklanka 154, 155, 167, 173
 śmietka ozimówka 39, 79
 śnieć cuchnąca pszenicy 70
 śnieć karłowa pszenicy 71
 śniedek 65
 środek systemiczny 323

- T**
tablica lepowa 21
Tachinidae 308
Talpa europaea 269
tarczówkowate 292, 293
tarczyk mgławcy 179
tasznik 196
tasznikowate 292
teleutospory 323
tereny nie użytkowane rolniczo 279
Thanatephorus cucumeris 130
Thielaviopsis basicola 256
Thomisidae 294, 295
Thrips angusticeps 224, 241
Thysanoptera 298
Tilletia caries 70
Tilletia controversa 71
Tipula 109, 179, 257, 264
Tobacco mosaic virus, TMV 255
Tobacco rattle virus 144
toksyczność 323
Trichodorus 144
Trichogramma 15, 21, 111, 302
Trichogrammatidae 302
trwałość środków ochrony roślin w glebie 323
trzmielina pospolita 175, 278
trzyszcz 284
tygrzyk paskowany 295
Typhula 50, 57
Typhula incarnata 51
tytoń 243—257
- U**
ukośnikowate 294
uprawa gleby 19
uprawa integrowana 17
uprawa integrowana bobiku 230—231
uprawa integrowana buraka cukrowego 152—154
uprawa integrowana grochu 210—211
uprawa integrowana kukurydzy 88—90
uprawa integrowana rzepaku 184—186
uprawa integrowana tytoniu 246—247
uprawa integrowana zbóż 34—36
uprawa integrowana ziemniaka 118—120
Uromyces betae 170
Uromyces viciae fabae 238
ustalanie konieczności zabiegów 25—29
Ustilago avenae 73
Ustilago hordei 73
Ustilago maydis 103
Ustilago nuda 72
Ustilago tritici 72
użytki zielone 278
- V**
Verticillium dahliae 198
- W**
wciornastek grochowiec 224
wciornastek kalarepowiec 224
wciornastki 214, 224, 241
wciornastki drapieżne 298
wciornastki zbożowe 83
wektor 323
wiatr, szkody w buraku cukrowym 160
wiatr, szkody w tytoniu 252
wędnięcie bakteryjne 121, 133
wędnięcie fuzaryjne 121, 140
wędnięcie pąków rzepaku 192
wirus A 138, 139
wirus granulozy 316
wirus M 138, 139
wirus mop top 138, 139, 142
wirus S 138, 139
wirus X 138, 139
wirus Y 138, 139
wirusy 323
wirusy nietrwale 323
wirusy patogeniczne owadów 316
wirusy trwałe 323
woda stagnująca w kukurydzy 96
worek 323
wsiewki 14, 20, 21
wybór odmian 18
wymarzanie zbóż 47
- Z**
zabiegi ochrony roślin 21
zakażenie pierwotne 323
zakażenie wtórne ziemniaka 323
zaraza ziemniaka 121, 134, 135
zarodniki 323
zarodniki dwujędrowe 323
zarodniki konidialne 323
zarodniki ognikowe 324
zarodniki podstawkowe 324
zarodniki rdzawnikowe 324
zarodniki workowe 324
zażartkowate 292, 293
zboża 31—113
zgnilizna korzeniowa 55
zgnilizna siewek, łodyg i kolb kukurydzy 100, 101
zgnilizna twardzikowa 140, 195

zgnilizna twardzikowa na tytoniu 256
zgnilizny korzeni 155, 170
zgorzel liści sercowych buraka 161
zgorzel podstawy źdźbła 38, 54
zgorzel siewek buraka 152, 154, 155, 164
zgorzel siewek i wędnięcie fuzaryjne 214, 217

ziemniak 115—147
złotook pospolity 290
złotookowate 290, 291
zmianowanie 18
Zoophthora elateridiphaga 313
zoospory 324

Ż

żółknienie liści i karłowacenie jęczmienia 39, 58

żółta nekroza nerwów 153, 168
żółtaczką łagodną, BMVY 169
żółtaczką wirusową, BYV 155, 161, 169
żółte naczynie 21
żywiciel 324
żywoplot 20, 276, 278

Książka dotyczy ochrony roślin rolniczych w uprawie integrowanej. Zawiera ona wiadomości na temat planowania zapobiegawczych zabiegów pielęgnacyjnych oraz kontrolowania stanu zdrowotności uprawianych roślin. Przy występowaniu chorób i szkodników służy jako pomoc do ich określania, oceny stanu zagrożenia i wyboru stosownych zabiegów zwalczania. Za pomocą barwnych zdjęć i opisu przedstawione są zarówno organizmy pożyteczne jak i szkodniki. Bardzo wyraźnie zostały tutaj podkreślone ekologiczne powiązania i możliwości naturalnego ograniczania szkód.

Książka ta ma wielorakie zastosowanie. Może być wykorzystana przez uczniów i studentów jak również przez praktyków i doradców.